

TOELICHTING.

I.

De „toelichting“, niet „onthulling“, die de *Standaard* in uitzicht stelde, geef ik niet onder het schild der anonymiteit, die zelfs den hoofdredacteur min of meer dekt, maar *persoonlijk*, met mijn naam onder-teekend.

Ik doe dit, omdat de nagedachtenis van onzen eenigen Groen van Prinsterer mij te teeder, ik zou bijna zeggen, te heilig is, om, waar ik een stuk uit het leven van dezen in alles steeds *persoonlijken* held en strijder bespreek, mij in de schaduw van het onpersoonlijke woord te hullen.

Ons publiek weet, door wat incident deze „toelichting“ werd nitgelokt.

In de *Standaard* veroorloofde ik mij, nogmaals op de noodzakelijkheid te wijzen, om het begrip van „Antirevolutionair“ nader door het woord „Calvinistisch“ te bepalen.

Tegen de Revolutie van 1789, als uitgangspunt van staatkundige wijsheid en staatkundig beleid, zoo ongeveer liet ik mij uit, kanten zich met ons de Lutherschen, de Roomschen, de mannen der Historische school, en de Pantheïsten.

Te zeggen, dat ook gij u tegen 1789 aankant, kan uit dien hoofde niet volstaan. Als ridder moet ik niet enkel mijn lansstoot tegen het Revolutie-beginsel richten, maar ook mijn schild voor aller oog verheffen, en het veldteeken schitteren laten, dat u zegt wie ik ben.

Welnu, dan wete men, dat wij Antirevolutionairen zijn de „*iusus de Calvin*“, en daarom noch Roomsche, noch Luthersche, noch Pantheïstische, maar van Calvinistischen trant.

Tot mijn leedwezen vond echter deze, naar ik dacht, gansch onberispelijke verklaring, wel verre van instemming, veeleer bedekte tegenspraak, van een zijde waarvan ik zulks niet had verwacht.

Die tegenspraak werd geleverd door tegen mijn verklaring het getuigenis van Groen van Prinsterer over te stellen, en zulks door opneming van dit breede citaat: (*Ned. Ged.* V 398 vv.)

„Niets heb ik te voegen bij hetgeen ik over den *genieten* leader, dien wij, met blijdschap, als Volkvertegenwoordiger begroeten, sedert 1869, keer op keer gezegd heb. Aan onze periodieke drukpers in 't algemeen heb ik, waar elders geen enkel steun was, veel te danken gehad.

De *Heraut* en de *Standaard* vooral hebben den inhoud der *Nederlandsche Gedachten* gepopulariseerd.

Met zeldzaam talent en taktiek. Met verwonderlijke schranderheid en overleg. Met eene voor plichtbetrachting nooit terugdeinsende veerkracht.

Prima *inter pares* heeft Dr. Kuyper mij (met onverhulde toepassing der leus: *In Isolamento ligt onze kracht*) met telkens toenomen invloed ter zijde gestaan. Bij de Stembus van 1871 vooral.

Het imponeren van een *drietal*, als partij-demonstratie, geleek zoo zeer naar een *ne plus ultra* van meesterachtige waanwijsheid, dubbel ergerlijk voor onzen bedachtzamen volksaad, dat, zoo, of de *Barwin*, of het *Kerkelijk Weekblad*, of vooral ook de *Heraut* mij geen of flauwhartigen steun gaf, ik een volkomen neefslag te gemoet ging. O top-punt van verlegenheid! Dr. Kuyper was buiten's lands en het uur der beslissing was daar.

Mijn onvoorwaardelijk vertrouwen werd niet beschroomd. Voortzetting der taak zien wij in het parlementaire strijdperk te gemoet.

Of ik mij verbeeld dat Dr. Kuyper in de Tweede Kamer, bij erflating, onverwijd als *leader* zal worden erkend?

Bij erflating? In de Tweede Kamer? Aan niemand kon ik overdragen wat mij bijkans nooit, althans niet sedert 1856, ten deel viel. *Leader* van het Volk dat mij lief heeft en in welk gebod mijne kracht ligt, was en is Dr. Kuyper, met en na mij, niet bij aanstelling of erflating, maar *jure suo*.

Of ik zelf leiding en tuchtmeesterschap aanvaard?

Niemand minder dan hij-zelf verlangt dit. Bij wederzijdsche steun, wederzijdsche onafhankelijkheid. Over en weer geldt: *Nemini me mancipavi*. »Ik sta onder niemands voogdij.«

Homogen en zelfstandig. Dit tweetal woorden was en is, als kenmerk van wederzijdsche verhouding, genoegzaam.

Homogen. — Bondgenooten uit geestverwantschap. *Antirevolutionair*, naar den eisch der christelijk-protestantsche nationaliteit.

Homogen zijn we; doch niet in alles. Verschillenpunten zijn van weerskanten wel niet *gevoelenswaardig*, maar evenmin *verbloemd*.

De *kleurschakering* liet ik niet onvermeld. In de betekenis van *onverkeerbare* richting. In de beoordeeling van het zoogenoemde *Réveil*. In de mate der *toepasselijkheid* van het Calvinisme.

»In de Calvinistische Reformatie naar de Heilige Schrift ligt oorsprong en waarborg der zegeningen, waarvan 1789 de bedriegelijke belofte en de jammerlijke karikatuur geeft.« Dit motto der doorwrochte redevoering van Dr. Kuyper, aan de *Nederlandsche Gedachten* ontleend, beaamt ik als nederlandsch-staatsrechtelijk axioma. Edoch met

hetgeen ik in 1865 Aan de *Kiezers* schreef in verband.

»Van den religiestrijd onzer dagen heb ik ook thans nog gunstige verwachting. Niet omdat ik opwekking van het oude Calvinisme in den vorm van vervolgen tijden te gemoet zie, maar omdat ik het geloofvertrouwen van Calvin en van de wolke der getuigen, door alle tijden heen, het geloof aan het eeuwige Evangelie, het geloof aan het eeuwige leven, het geloof in den Vorst des Levens, op dezen rijkgezegenden en langgespaarden martelaarsbodem nog niet voor uitgedoofd houd.«

Isolément op den evangelischen rotsteen is en blijft de *raison-d'être* en de levenswaarde der christelijk-nationale richting. Maar bij principieel onverbiddelijkheid zoek ik, ter aantrekking van menigen wederpartijder, in hetgeen ons tegen den gemeenschappelijken vijand vereenigt, een aanrakingspunt. Tegen de *Conservatieve Partij* was ook mijne bestrijding gestadig en fel. Maar steeds was ik op *verven* bedacht.

In 1853, in 1856, met gunstig vooruitzicht. De oorzaak van telkens vernieuwde teleurstelling was vooral het telkens wederopkomend vooroordeel der *ethisch-irrenische* richting, wier onophoudelijke polemiek mij een overregtinnigheid toeschreef, die het onderscheid der tijden en toestanden voorbijziet. Hieraan gedachtig vrees ik dat de wijs waarop het leerstuk der Uitverkiezing, schijnbaar althans, door sommigen nu en dan op den voorgroend gesteld wordt, het misverstand versterkt en de kloof verbreedt.

Ook dit nog. Evenmin in de *Nederlandsche Gedachten* als in het *Handboek*, ontleen ik aan vroeger kerk- of staatsrechtelijke partij-schap een keursteen van huldebetoen aan al wat in Nederland goed, groot en edel geweest is.

In dit citaat werd ik — waartoe het verbloed — door Groen van Prinsterer op de vingers getikt.

Die vingertik school niet daarin, dat Groen twijfelde, of de toenmalige antirevolutionaire Kamerleden mijn *leadership* zouden aanvaarden. Dit zeggen tot bedoelde geen verwijt aan mij, maar veeleer aan de vrienden in de Kamer, die, gelijk Groen er bij zegt, ook zijn leiding nimmer hadden aanvaard.

Het was een herinnering aan den bitteren beker, dien juist de antirevolutionaire vrienden, Groen van Prinsterer, niet het minst in de Kamer, teug voor teug hadden doen uitdrinken.

Bedenk wel, de stoute *coup* van het driemanschap Kenchenius, Kuyper, Van Otterloo, lag destijds nog versch in aller geheugen.

Neen, die vingertik lag in heel iets anders.

Hij lag in de uitdrukking: »Of ik zelf leiding en tuchtmeesterschap aanvaard? Niemand minder dan Kuyper zelf verlangt dit. Bij wederzijdsche steun wederzijdsche onafhankelijkheid. Over en weer geldt het *Nemini me mancipavi*. »Ik sta onder niemands voogdij.«

Hij lag in heel het geanimeerde stuk, dat niets minder bedoelde dan een protest tegen mijn sturen in Calvinistische richting.

Hij lag niet het minst in het slot van het opstel: »Ook dit nog. Evenmin in de *Nederl. Gedachten* als in het *Handboek*, ontleen ik aan vroegere kerk- of staatsrechtelijke partij-schap een keursteen van huldebetoen aan al wat in Nederland goed, groot en edel geweest is.«

Wil ge nu deze strafrede aan mijn adres, die Groen van Prinsterer zelfs in zijn *Maurice et Barnevelt* nogmaals opnam, verstaan, dan moet ge terug gaan op het incident dat zijn protest uitlokte.

Dit incident ontspan zich uit de toenmalige agitatie voor de oprichting van een *standbeeld voor Thorbecke*.

Wie reeds destijds meeleeft, herinnert zich, wat over de plaatsing van dat standbeeld in de koninklijke residentie voorviel.

Groen, die aan de discussie hierover deelnam, wilde kiescheidshalve den schijn zelfs mijden, alsof hij zijn antagonist deze monumentale eere misgunde, en achtte toch zich tegen de oprichting van zulk een standbeeld, *toen reeds*, te moeten verzetten.

Ja, hij ging verder; en om scherp te doen uitkomen, dat hij allerminst aan politieke tegenstanders het huldebetoen aan hun talent wilde onthouden, poogde hij de aandacht van Thorbecke af te leiden, door op 17 Februari 1874 het zeldzaam gewaagde voorstel te doen, dat bij een wet de oprichting van een standbeeld voor *Oldenbarnevelt* en *Jan de Wit*, in de nabijheid van het standbeeld van *Prins Willem*, op het Plein, zou gelast worden.

Tegen dezen voorslag nu achtte ik het plicht, in den naam van Neerlands Calvinisten, te moeten opkomen, door in de *Stand.* van 25 Februari 1874, de door Groen zelf begeerde kritiek te leveren.

Immers zijn voorstel had hij ingeleid met deze woorden: »waarover ik gaarne het oordeel eener vaderlandslievende kritiek te gemoet zie« (p. 361).

Hierdoor vrijmoedigheid verkregen hebbende, gaf ik ook mijnerzijds dit gevraagde oordeel in deze bewoordingen:

»Oprichting van een standbeeld voor Oldenbarnevelt en Jan de Wit, als »Nationaal huldebetoen« (St. 2), »in de residentie, op klassiek Nederlandschen bodem« bij nationaal verdient in wettelijken vorm, dunkt ons ondenkbaaren ongerechtvaardigd zoolang het vorstenhuis van Oranje op den troon te »Gravenhage zit en althans de kern van het Nederlandsche volk, zijn verkleefdeheid aan dat Oranjenhuis in historischen zin opvallend, niet kan vergeten dat Barnevelt en Jan de Wit, als historische figuren, de leiders der partij zijn geweest, die aan Nederland den schat ontrooven wilden, dien God ons in het historisch Oranjenhuis schonk.

De talenten, de arbeidszaamheid, de zeldzame gaven dezer mannen kan men volmondig erkennen, zonder toe te geven, dat het talent gekroond mag worden, dat naar nationaal verdient zich het scherpst gekoerd heeft tegen den hartader van onze nationale existentie.«

IJlings van Groen's misnoegen over deze critiek verwittigd, sloeg ik hier eerst geen geloof aan, en schreef daarom den dag daaraanvolgende: »Men gelieve in het oog te houden, dat Groen ons geen Thorbecke is, en dat noch onseilbaarheid van eigen inzicht noch binding van anderer gedachte ooit insloep in zijn manifest aan Hollandsch volk.«

Toch bleek van achteren, dat ik mij vergist had.

Hij die het voorstel deed, om een standbeeld voor Oldenbarnevelt en Jan de Wit ter weerszijden van het standbeeld van Prins Willem op te richten, duidde mij mijn critiek *zeer euvel*, en was van dit oogenblik af op afbakening der wederzijdsche verantwoordelijkheid bedacht.

Hierop, en op niets anders, sloeg dan ook zijn zeggen, dat hij *tuchtmeesterschap* noch *voogdij* aanvaardde. Uitsluitend deze critiek lokte zijn protest tegen mijn Calvinisme uit. En het was tegen deze kanteekening van de *Stand.* op zijn voorslag, dat het slot van zijn strafrede zich keerde in de woorden: »Keursteen van huldebetoen aan al wat in Nederland goed, groot en edel geweest is, ontleen ik niet aan vroegere kerkelijke of staatkundige partij-schap.«

Van den voorslag hoorde men verder niets. Het denkbeeld vond, voorzover mij bekend is, bij niemand weerklank.

Maar het misnoegen over mijn critiek op het voorstel was daarmee niet uitgestorven.

Dat misnoegen bleef.

Wie alzoo in 1895, bijna twintig jaar later, de uiting van dit misnoegen tegen mij uitspeelt, is gehouden er bij te voegen, wat tot dit misnoegen aanleiding gaf. En ook tot de verklaring, of hij al dan niet met ons instemt, dat een standbeeld, niet voor Maurits en Barnevelt, en ook niet voor Willem van Oranje en Jan de Wit, maar een standbeeld voor Barnevelt en Jan de Wit, zijn zeer *bedenklijke* zijde zou hebben.

KUYPER.

Arbeidsduur.

Bij de motie-Gerritsen is de principieele quaestie door den voorsteller zelf naar den achtergrond gedrongen.

Naar ons voorkomt, bij de tegenwoordige politieke verhoudingen, terecht.

Toch blijft daarom de principieele quaestie ook voor onze rekening liggen.

En deze quaestie nu, wat is ze anders dan de gewichtige vraag: Welke is, ten dezen de ordinantie Gods voor ons menscheijk leven? Heeft God den mensch alzoo geschapen, dat hij aangelegd is op, en derhalve groepen tot, gerekten en getrokken arbeid? Of wel, verordende Gods bestel dien aanleg voor intensiever arbeid in beperkten tijd?

En dan komt het ons voor, dat hier tweeërlei valt te constateren: 1°. dat bij den landbouw, die der meesten occupatie is, de beperkte en gerekte arbeid afwisselt naar het seizoen, en, dank zij die afwisseling, fysiek den daglooner in goeden doen houdt. En 2°. dat, waar sprake is van een arbeid die voor heel het jaar rusteloos en gelijkmatig doorloopt, de beperkte arbeidsduur het, blijkens de ervaring, van den gerekte wint.

Ook de Sabbatsquaestie getuigt hier in gelijken geest.

In de Anglosaxische landen, waar men gemeenlijk niet meer dan 5½ dag per week werkt, is men, wat de productiviteit aangaat, tegenover landen, waar men bijna de volle zeven dagen doorwerkt, beest in het voordeel.

Zelfs op schoolterrein spreekt men er reeds over, of ook voor het kind meer ingespannen optlettendheid bij beperkte duur, niet in resultaat laker onderwijs, over gerekten tijd verdeeld, zou te boven gaan.

En daarom herhalen we onze vraag: Welke

is de ordinantie Gods voor de menscheijke verhouding tusschen arbeid en tijd?

Die ordinantie moet allereerst uit het leven gekend worden. Eerst daarna spreekt ook de Sabbat over, het beginsel, dat er in schuilt, mee.

Waar?

Mr. Groen van Prinsterer placht veel zich zelf te citeeren, maar liet de aanwijzing waar het citaat te vinden was, in den regel weg. Zoo was het ook met zijn citaat over de »Kerkelijke partijen«, en vandaar het zeer begrijpelijk verschijnsel, dat het blad, waarin dat citaat vermeld werd, niet terstond wist waar het stuk oorspronkelijk voorkam.

Men vindt het in *Grondwettelijkezinning* en *Eensgezindheid* blz. 329.

Tevens blijkt bij vergelijking, dat Mr. Groen van Prinsterer, toen hij de bedoelde woorden in de *Ned. Gedachten* overnam, den oorspronkelijken tekst in den aanhet min of meer wijzigde.

In het oorspronkelijke toch heet het: *Ik merk in het voorbijgaan op*, terwijl het in de *Ned. Ged.* begint: *Vergeet niet*.

Een verschil in aanhef, dat intusschen ter zake niets afdoet.

Ergerlijk!

Volgens het weekblad de *Roeper* hebben Provisoren van het *Feythenhof* te Elburg de echtelieden H. J. en N. Docter, die in deze stichting zijn opgenomen, en tot de Gereformeerde kerk behooren, met *onthouding van alle voedsel* gestraft, eeniglijk wijl zij bij de Gereformeerden te Elburg ter kerk gingen.

Het stuk zelf leze men onder het Binnenland.

Ons dunkt, onderzoek zal hier noodig zijn. We kunnen toch niet gelooven dat twee Dienaren des Woords, de heeren Da. G. van Dorsen en Ds. Vonk, zó onmenscheijk zouden zijn, om zulk een wreede straf toe te passen.

Daarom verzoeken we dat de *pers*, als de eenige macht om aan zulke misstanden een einde te maken, dit *ergerlijk verhaal* in haar kolommen overneme, opdat van tweeën één blijke: of dat het bericht onwaar is, of wel dat zulke Provisoren in de algemeene afkeuring van het beleedigd menscheijk gevoel hun gerechte straf vinden.

Buitenlandsch Overzicht.

AMSTERDAM, 7 Maart.

Het Japanesche leger in Mantsjoerije is thans, na de jongste nederlagen der Chinezen, meester van het gansche stroomgebied der Liao Ho, zoodat de weg naar de »heilige« stad Moekden nu voor kanonneerbooten open ligt, terwijl ook de spoorweg van Niuchwang naar Moekden in handen der Japannezen in gevallen. Het zal dus niet lang meer duren of een der voornaamste steunpunten van de Chineesche dynastie raakt in het bezit des vijands, en dan zal diens opmarsch tegen Peking niet meer kunnen worden belet. (*Zie Tel.*)

De groote vraag is nu allen, of de Japanesche regering aan China, dat thans meer haast maakt met de vredesonderhandelingen, eenigszins aannemelijke voorwaarden wil stellen, dan wel of zij, de machtige oorlogspartij vreezende, de zegenpraal harer legers voortzet, tot dat ook de hoofdstad van het hemelsche rijk hare poorten heeft geopend en binnen hare muren de vrede kan worden geteekend. Altijsd gesteld natuurlijk, dat geen der Europeesche mogendheden een spaak in het wiel komt steken, waarop eenige kans blijft bestaan.

De *Moskovskyja Wedomosti* bevatte dezer dagen weer een blijkbaar geïnspireerd artikel, waarin betoogd wordt, dat Rusland de zijde der overwonnen natie moet kiezen, indien Japan eenig verlangen toont grondgebied te verkrijgen op het vasteland, wijl Japan in dit geval voortdurend den vrede in gevaar zou brengen, beweert het blad; en het voegt daaraan toe: »Zelfs Korea moet ontruimd worden. Indien Japan het verkrijgen van eenig grondbezit in China in den zin heeft, moet het wel in overweging nemen, dat in dat geval op onze onzijdigheid niet te rekenen valt.

Een bedreiging met interventie dus, waarom de Japannezen wellicht minder zouden geven, indien niet ook de mogelijkheid bestond, dat Rusland met Albion ten dezen tot overeenstemming raakte. En dan natuurlijk, waar het die beide mogendheden gold, zou het voor Japan zaak zijn wat in te binden. Maar 't staat nog niet vast, dat het Moscovische blad de meening der regering vertolkt.

Zoolang de vredesonderhandelingen nog niet begonnen zijn, is er geen wapenstilstand; de militaire bewegingen en toerusting worden dan ook geregeld voortgezet. De Japannezen hebben Wei-hai-Wei en Shantung verlaten, na de fortten gesloopt te hebben. De Chineesche oorlogsschepen, die hun bij Wei-hai-Wei in handen vielen, zijn met een Japanesche bemanning te Yokohama aangekomen. De overige schepen, die in de haven zonken, hoopt men weer vlot te krijgen; het rapport der commissie van deskundigen, die daarnaar een onderzoek moest instellen, luidt althans gunstig.

Li Hung Chang, de onderkoning, is reeds uit Tientsin vertrokken, op weg naar Japan. Vóór zijn vertrek had hij verscheiden audiënties bij de keizerin-widwe, en het is vooral door haar toedoen, dat hij met de zending werd belast en een volledige volmacht verkreeg. Li is er in geslaagd, ook des keizers inzichten geheel te veranderen, zoodat Z. M. thans een beter begrip heeft van den omvang en de oorzaak der rampen die China hebben getroffen. Het gevolg is, dat de keizer ten eerste naar den vrede verlangt, en dat hij Li heeft toegestaan, groote concessies aan den overwinnaar te doen. Op dien grond reeds meent men, dat de kansen op vredesluiting gunstig staan; maar ook zullen de berichten

over oproeren in de provinciën, de Chineesche regering wel tot haast-maken en toegeven bewegen. De generaals van de ongeregelde troepen kunnen hun soldaten het plunderen en muiten niet meer beletten. Een hunner is reeds gevallen, als slachtoffer bij zijn poging om de orde te herstellen.

Hoewel er gisteren in den Duitschen Rijksdag niets tot stand kwam, waar het een debat gold over een beperking van de immigratie der Joden in Duitschland, was de zitting toch zeer »interessant«, in dien zin n.l., waarin men gewoon is zulks van de Fransche kamer te zeggen.

Het voorstel ging van de antisemieten uit en werd, natuurlijk, verworpen, maar daarover werd eerst vijf uren achtereen heftig gedebatteerd, waarbij Ahlwardt zich geducht deed gelden.

Hij liet zich op weinig vleienide wijze over de Joden uit: parasieten waren se, roofdieren, die aasden op het kostelijke levensbloed der Duitschers. Wel wonder, dat de voorzitter hem niet tot de orde riep; de liberalen en radicalen toonden hierover niet bijster gesticht te zijn. Richter schoot ten slotte een scherp pijl op den president af:

»Eene dergelijke vrijheid tot »schelden« — zeide Richter — gaat alle perken te buiten en is volkomen in strijd met de waardigheid van den Rijksdag en de gedragslijn, door den president dusver gevolgd. Dieper kan de Duitsche volkvertegenwoordiging nu niet meer zinken.«

Hierop nu repliceerde de voorzitter Von Levetzow aldus:

»Gij hebt geen recht om een afkeurend oordeel uit te spreken over de wijze, waarop ik mijn ambt vervul. Ik weet zelf zeer goed, wat ik tot handhaving van de orde in den Rijksdag te doen heb.«

Richter liet het er niet bij zitten, maar kon toch weinig anders doen dan zijn protest volhouden. De liberalen juichten hem toe, de conservatieven gaven openlijk hun instemming met de houding van den voorzitter te kennen. De sleutel voor het ietwat raadselachtige in die houding zal wel hierin liggen, dat vele conservatieven het voorstel der anti-semieten steunden. Het werd ten slotte met 167 tegen 51 stemmen verworpen.

De *Umsturz-Commission* is met de discussie over § 130 gisteren niet klaar gekomen. De conservatieven wilden een verandering aanbrengen, maar ook de mannen van het Centrum; het debat liep voornamelijk hierover, of, met den Christelijken, ook de Joodsche godsdienst zou beschermd worden.

Volgens *Pigaro* — die het best mis kan hebben — is de Keizer van plan, de zitting van den Staatsraad te openen met een groote redevoering over den binnenlandschen politieke toestand van Duitschland. Ook weet het blad te voorspellen, dat deze bijeenkomst van den Staatsraad geen resultaten zal opleveren, en dat het voorstel-Kanitz zeker niet aangenomen zal worden.

Tegenover dit voorstel, dat de volgende week bij den Staatsraad in behandeling komt, zijn intusschen nog andere voorstellen van gelijke strekking geplaatst. Wil graaf Kanitz den invoer van alle buitenlandsche en voor de Duitse consumptie bestemd graan tot een monopolie van 't Rijk maken, een ander plan verlangt, dat het Rijk jaarlijks zal bepalen, hoeveel buitenlandsche graan mag worden ingevoerd, te berekenen naar den binnenlandschen oogst. De *Bund der Landwirthe* wil hiervan echter niets weten.

Een derde voorstel tracht soortgelijk doel te bereiken zonder het Rijk met den invoer te bemoeien. Daartoe zou het door particulieren ingevoerde graan, voor zover het in binnenlandsche consumptie komt, aan een buitengewone belasting onderworpen worden, hooger of lager naar gelang van den stand der graanprijzen. De wet zou dan een maximum van deze prijzen kunnen aanwijzen, waarbij de buitengewone belasting verviel. De voorstanders van dit derde plan zien hierin o. a. dit voordeel boven het voorstel van graaf Kanitz, dat de handelstractaten geen bezwaar opleveren.

Een vierde plan eindelijk beoogt de invoering van een broodmonopolie, dat den Staat of het Rijk dwingen zou, den geheelen graan- en meelhandel in eigen beheer te nemen. Al naar mate de binnenlandsche oogst beter of slechter uitvalt, was, zou van Staatswege bepaald worden, tegen welken prijs alle graan van de landbouwers werd opgekocht; de Staat zou dat graan laten malen, het meel laten bakken, en den prijs van het aldus ter markt komende brood bepalen. En is het binnenlandsche graan niet toereikend voor de behoefte aan brood, dan koopt de Staat het nog noodige buitenlandsche graan. Dit voorstel, nogal socialistisch in zijn strekking, heeft het minste kans van te worden aangenomen.

Binnenland.

AMSTERDAM, 7 Maart.

Kamer-Overzicht.

Afgaande op hetgeen gisteren voormiddag de heeren Michiels van Verduinen en Bastert in 's lands raadzaal te berde brachten, zou men inderdaad meenen, dat de heer Gerritsen iets zeer ingrijpends, van zeer ver reikende gevolgen en uit een politiek oogpunt van groote beteekenis ter overweging van zijn medelieden had gegeven. Ware dit werkelijk zoo, dan had men dien afgewaardeerde tegelijk op een zeer ernstige inconsequentie betrapt. Immers, sterker dan hij heeft wel geen Kamerlid de moreel-politieke bevoegdheid van de Kamer betwist, om iets meer af te doen dat het kiesrecht. En nu was hij met een motie gekomen, die, om slechts één verschrikkelijk gevolg daarvan te noemen, volgens den heer Bastert ten doel had om de door dien conservatief zoo hooggehoorde leer van »vraag en aanbod« omver te werpen.

Wat wilde dan toch de heer Gerritsen met zijn motie? Wenschte hij door deze Kamer en onder de gegeven staatkundige omstandigheden uitgemakkt zien, dat de Staat aan iederen werkgever de verplichting van *minimumloon* en *maximum arbeidsduur* jegens den werkmans zou opleggen? Maar de motie sprak er niet een enkel woord van. Of was het zijn bedoeling, de gemeenten en de provinciën door

het Rijk te dwingen bij gemeente- en provinciale werken de bepalingen van minimumloon en maximumarbeid in de bestekken te doen opnemen? Doch ook daarvan maakte de motie geen gewag. Wat bevatte dan toch die motie, waarvoor het conservatieve zich blijkbaar zoo bevreemd had gemaakt? Dat de staat bij alle Rijkswerken de hier bedoelde bepalingen in de bestekken zou opnemen? Ook dat niet. Wat dan? Och, niets anders dan dat bij de aanbesteding van Rijkswerken in gemeenten, waar de genoemde bepalingen in de bestekken voor gemeentewerken voorkomen, de Staat met dat gebruik rekening zou houden en dus ook die bepalingen in de bestekken doen opnemen. Niets meer.

Men zal wellicht vragen, waarvoor de heeren Bastert c. s. zich nu toch beducht maken. En wij bekenen, dat het moeilijk is daarop een antwoord te geven.

Doch alvorens daarop verder in te gaan, behoort te worden medegedeeld, dat gisteren de Regeering in den persoon van den Minister van Waterstaat geen onbeduidend échec onderging, ongetwijfeld voor een groot deel de schuld van dien bewindsman zelf. Dit Ministerie telt een drietal mannen, die zeker deskundigen zijn op het gebied van alles wat tot hun werkring behoort. Maar zij hebben ook de schaduwrijden, welke bij specialiteiten in sterke mate zich vertoonen; nl. al te zeer op hun stuk staan, een hardnekkig vasthouden aan hetgeen zij eenmaal hebben gezegd en daardoor een zekere autocratie in hun optreden, die den bewindsman tegenover zijn ambtenaren zeker niet sieraat, maar bovendien geheel misplaatst is wanneer hij optreedt tegenover de Vertegenwoordigers des volks. Het zijn de heeren Van Houten, Bergema en Van der Sleyden. De laatste, de Minister van Waterstaat, vertoonde die schaduwrijde der specialiteiten gisteren op bedenklijke wijze.

Men zal zich herinneren dat er sprake was van de lijdensgeschiedenis der plannen ten aanzien van den aanleg van den Noord-Ooster-Localspoorweg, bepaaldelijk ten bate van Drenthe, doch ook in het voordeel van Overijssel en Groningen. Naar aanleiding van de inlichtingen, door den Minister op een desbetreffend adres, van Jhr. Van Nahuys c. s. verstrekt, waren der Kamer twee conclusiën aangeboden. De ééne van de Commissie der Kamer, om de Regeering niet te binden ten aanzien van den aanleg van een localspoorweg of van een tramweg; de andere van de heeren Roessingh c. s., om bij de Regeering aan te dringen op krachtige bevordering van den aanleg van een localspoorweg. Daarover liep de strijd, die Dinsdag vrij scherp scheen, doch die gisteren een heel wat kalmer en zachtzinniger verloop had. Althans de heer Van Delden, de voorzitter der Commissie, verzette zich volstrekt niet zoo scherp tegen de conclusie der voorstellen als Dinsdag. Zelfs verklaarde hij, dat ook de Commissie een localspoorweg wenschte en geen tramweg. Daarmede waren de heeren Roessingh en Van Alphen feitelijk in het gelijk gesteld; want het verschil liep nu, gelijk we reeds zeiden, alleen hierover, dat de Commissie de Regeering niet wilde binden. Maar dat betekende niet veel, want geen conclusie kon toch ten slotte de Regeering binden, daar die altijd vrij is naar bevind van omstandigheden te handelen.

Vrij algemeen meende men na het gesproken van den heer Van Delden, dat de strijd was bijgelegd; doch daar treedt de Minister Van der Sleyden op, en, alsof de heer Van Delden niet had gesproken, bleef hij in den zelden dorren en toonlozen betoogtrant van Dinsdag sterk en stijf volhouden, dat absoluut niet kon worden gedacht aan een localspoorweg, en allerlei argumenten, die door de sprekers — met name ook door den heer A. van Dedem — waren weerlegd, deden nu nog dienst. Nu had de Kamer er genoeg van. Zelfs werd niet eens meer naar den Minister geluisterd. Want waar zoo door uiterst bevoegde mannen als Van Alphen, Van Dedem, Roessingh, Vos de Wael en anderen, waaronder nu ook de heer Van Delden, betoogd was dat de belangen van het platteland (Drenthe en Overijssel) vorderden den aanleg van een localspoorweg, en de Minister zich hield alsof er niets te dien aanzien was aangevoerd, was de zaak beslist.

Wat vóór het spreken van den Minister ondenkbaar was geacht, geschiedde nu. De conclusie van de heer Roessingh c. s., die door de scherpe bestrijding van den Minister als een vijandig karakter verkregen had, werd met de belangrijke meerderheid van 57 tegen 27 stemmen aangenomen.

Voor stemden de heeren: Lieftink, Drucker, Zijp, Kuyper, Lucasse, v. Berckel, De Raai, Harte, v. Vlijmen, Heemskerk, v. d. Kun, Veegens, Smeenge, Meesters, Dobbelaars, Truyen, Hennequin, Meesters, Knijff, Schaepman, v. Deijne, v. d. Schrieck, Roessingh, De Kanter, Schaafsma, E. Smidt, Everts, Zijlma, A. Smit, Rink, Gerritsen, Wiltinge, Tijdens, Houwing, Van Gijn, Hartogh, Van Basten Batenburg, Bouman, De Ram, De Lange, Staalmans, Heldt, Bergema, Travaglini, Pyttersen, Van den Berch van Heemstede, Schepel, t'Hoof, Kerdijk, Vos de Wael, Borret, Hesselink van Suchtelen, Hoffmann, Smits van Oyen, Van Alphen, De Boer en Donner.

Tegen: de heeren Goskoop, Bool, Sanders, Pijnacker Hordijk, Bastert, Cremer, v. Bylandt (Apeldoorn), De Beaufort (Amsterdam), Lohman, Iely, Mees, Hinzten, Pijnappel, v. Limburg Stirum, Conrad, v. Gennep, v. Dedem, Rutgers, v. Karnebeek, A. Mackay, De Beaufort (Wijk), Guyot, Michiels, Schimmelpenninck, Tydeman, v. Delden en de Voorzitter.

Aan deze stemming was, gelijk reeds is gezegd, een niet onbelangrijk debat voorafgegaan. De heer Roessingh had met kracht de wenschelijkheid van een localspoorweg betoogd. En geheel in overeenstemming met zijn verleden sloot de heer A. van Dedem zich feitelijk daarbij aan. Op den voorgrond stelde hij, dat het er weinig aan doet, welke van de conclusiën wordt aangenomen, daar noch door de ene noch door de andere daar een localspoorweg zal worden verkregen. Doch hij was overtuigd, dat Zwolle dringend noodig heeft een verbinding met het Noord-Oosten van Overijssel en met een deel der provincie Drenthe. Daarom geeft hij ook de voorkeur aan een spoorweg, maar kan men dien niet verkrijgen, dan wil hij wel tevreden zijn met een stoomtram. Instemmende met de conclusie der Commissie, kwam hij op tegen hetgeen door haar voorzitter was gezegd, omdat hij meende dat de Regeering te groot eischen aan het comité heeft gesteld. Smalend heeft men gesproken over de som van f 77,000, die slechts zou zijn bijeengebracht; maar men heeft vergeten, dat wanneer op eene andere wijze ware te werk gegaan, zeer zeker meer belangstelling ware gebleken.

De heer Van Dedem eindigde met zijne teleurstelling uit te spreken, dat de vorige en deze Regeering niet willen medewerken tot den aanleg van een localspoorweg en dit te meer, waar men wel hulp geeft in wolvarende

gedeelten des lands en niet in de andere deelen, die nog veel meer steun verdienen.

Zou men nu niet gemeend hebben, dat de heer Van Dedem, nu de dupliek van den Minister, voor de conclusie van den heer Roessingh had gestemd? Toch geschiedde dat niet. Wie zal kunnen gissen waaraan dit toe te schrijven is. Toch niet dat de heer Van Dedem ministerieel is geworden; want ministerieel was de afgevaardigde van Zwolle zelfs niet, toen hij stond tegenover de Ministers Godin de Beaufort en Bergema. Maar waarom dan?.....

Wat zal nu de Regeering met de gewijzigde conclusie doen? Haar ter zijde leggen — of, gelijk de heer Van Alphen adviseerde, een gunstige beschikking nemen en zich alsoo een staandebeeld oprichten in de harten van hen, die vurig naar den aanleg van de verbindingslijn uitzien? De tijd moet het leeren. Doch hoe die beschikking ook moge zijn, het votum, dat gisteren in het belang van het platteland is uitgebracht en op zoo eclatante wijze, moge voor deze en iedere Regeering een aanwijzing zijn om meer dan tot heden geschiedde, de aandacht gevestigd te houden op het bevorderen van de belangen onzer vlekken en dorpen.

En nu de motie-Gerritsen, waarvan reeds met een enkel woord hierboven werd gewag gemaakt en waaruit kon blijken welke betekenis die motie had. Op zijn gewone heldere en duidelijke — hoewel ietwat uitvoerige wijze — werd de motie door hem toegelicht.

Na er naar herinnerd te hebben, dat de voorgenoemde bouw van het Rijkspostkantoor te Amsterdam aanleiding tot het indienen van deze motie is geweest, wees de heer Gerritsen op Zwolle en andere gemeenten, waar dergelijke bepalingen in de bestekken zijn opgenomen. De zaak is aanhangig in Leiden, Haarlem, Utrecht, Middelburg, ja in alle grotere plaatsen, waar de commissie voor de arbeidsraden de zaak aanhangig maakte. En nu gaat het niet aan, dat het Rijk zich niet zou storen aan die gemeentelijke regelingen.

Daarna kwam hij tot de belekenis der motie. Aanvankelijk is zij beschouwd als iets zeer grootsoch op sociaal gebied; toch heeft zij slechts een bescheiden omvang en strekking. En ten onrechte heeft dan ook de Minister van buitenlandsche zaken op 6 December aan de motie een groot sociaal en politiek karakter toegekend. Immers — spreker vraagt niets van den Staat-veer, maar van den Staat-werker, en hij verlangt alleen, dat de Staat de zedelijke verplichtingen vervulle, die andere werkgevers op zich behooren te nemen. De motie vertraagt niet de behandeling der kieswet en kan ook niet tot een botsing aanleiding geven. Waarlijk, er zou geen kabinets-questie uit de aanneming dezer motie kunnen voortvloeien. Misvatting is het ook, te beweren dat het hooger bestuur zich zou moeten onderwerpen aan de voorschriften van lagere besturen. Dat staat niet in de motie, wel, dat de Regeering rekening houde met de bepalingen, in gemeenten op dit stuk te maken. De motie slaat niet alleen op de bestekken voor rijkswaterstaatswerken, maar op alle bestekken van rijkswerken.

Het geldt hier geen principiele questie, dit deed de heer Gerritsen duidelijk uitkomen. De vrijheid van arbeid is reeds van Rijkswege beperkt door den eisch van verzekering der werklieden tegen ongelukken; en wat het departement van justitie betreft, zelfs door voorschriften omtrent den arbeidsduur. Zelfs heeft de Minister van Waterstaat ten aanzien van de ambtenaren van den spoorweg Alkmaar — Purmerend voorgeschreven een maximum arbeidsduur, zij het dan ook van 14 uur. Terwijl de Regeering het belang der werklieden wel wil ter harte nemen, gaat het niet aan, dat dit belang miskend worde, als zij gebruik maakt van de tuschenkomst van een aanneemer. Terecht heeft dan ook de heer Sprenger van Eijk dit in den gemeenteraad van 's Gravenhage doen uitkomen.

De voort de pensionering de werken dunder zou maken, ontkent de spreker, en hij betoogt op grond van de opgedane ervaring en van de wetenschap, dat korte arbeidsduur voordelig is voor de werklieden en voor de productie. In 't buitenland heeft men in deze buitengewone resultaten verkregen van een korten arbeidsdag en hoog loon. Het verschil van de aannemingsommen is te Amsterdam na de invoering der arbeids- en loonsbepalingen niet meer dan 2.17 pCt. Hij wees hierbij nog op de ervaring, door Cuyper opgedaan en door andere architecten, de heeren Van Nieuwerkerken, Liefland en anderen, die allen het verschil van kosten gering achten of ontkennen.

Verder deed hij uitkomen, dat bepalingen omtrent den arbeidsduur alleen onvoldoende zijn en schadelijk, waar 't loon per uur wordt berekend. Wordt deze motie dan ook niet aangenomen, dan hoopt spr. dat 't Dept. van Just. de bepalingen nopens arbeidsduur in de bestekken zal schrappen, of aanvullen met loonsbepalingen, daar ze anders ten nadeele van den werkmans zijn en alleen aan de werkgevers ten goede komen. Het zal geen moeilijkheden geven om de loonen te bepalen; ook nu houdt men de wege rekening met verschillende toestanden in groote steden of kleine gemeenten.

Eindelijk beriep spr. zich op de geldende bepalingen in 't buitenland, in Engeland en België in het bijzonder; en hij hoopte dan ook instemming te vinden bij allen, die de betere toestanden in sommige gemeenten niet in de waagschaal willen stellen; ook van de protectionisten, die de positie van den werkmans immers ook willen verbeteren; en van de Roomsche-Katholieken, die hij verwijt naar hetgeen de Encyclicle van deze zaak zegt.

Na den heer Gerritsen trad al dadelijk als bestrijder op de heer Michiels van Verduynen. Deze Roomsche afgevaardigde maakte eerst een buiging voor het beroep op de Encyclicle, verklaarde in beginsel niet tegen een wettelijke regeling van loon- en arbeidsduur te zijn. Maar... hij wilde geen partiele toepassing daarvan. En daarop hoorde men van dien spreker een felle bestrijding — niet van de motie-Gerritsen, want die motie was toch slechts een zeer bescheiden stap — maar van de bepalingen van minimum-loon en maximum-arbeidsduur. Hij voorsag van deze regeling een vernieling der werklieden naar de gemeenten, waar bepalingen omtrent arbeid en loon bestaan. En men gaat wel de werklieden bij 't bouwvak bevoorraden, niet die, welke de materialen bewerken, de steenbakkers en dergelijken, die misschien benadeeld zullen worden ten koste van hen, die reeds in beter conditie zijn. De motie zal leiden tot een algemeene toepassing van 't beginsel van Rijkswege en van alle andere zijden. Welnu, dan weet men, waartoe de motie consequent voert. Dan zal men een algemeene verhooging van loonen krijgen, ook in andere dan de bouwvakken. En als men nu zegt: dan krijgt men algemeen verbetering, — dan

protesteert spr., omdat men niet weet waaraan dit voert. Zoo iets noemt spr. een roekeloosheid.

Die te veel bewijst, bewijst niets, zegt een oud spreekwoord. En de heer Michiels van Verduynen maakte zich blijkbaar aan die overdriften schuldig. Trouwens, zijn rede ging dan ook niet in alle opzichten tegen de toelichting van den voorsteller in; maar zij scheen vooraf te zijn opgemaakt en moest alsoo worden afgestoken. Maar door zulk een bestrijding, waarbij de argumenten van de tegenpartij slechts terloops worden aangeroerd, vordert men, dunkt ons, niet heel veel. De heer Michiels las in de motie veel water niet in stond.

Die fout wilde de heer Bouman, de afgevaardigde van Harlingen, vermijden. Maar deze spreker kon er zich niet voor verklaren, zoo niet in de motie de bepaling werd opgenomen, dat ook in de bedoelde gemeenten bij het particuliere werk de regeling van het minimum-loon en den maximum-arbeid geldt.

De heer Bastert verklaarde zich absoluut tegen de motie. De regeling van den Amsterdamschen gemeenteraad moest het natuurlijk bij hem ongetuigd. Door die regeling is aan de werklieden een zekere controle over den werkgever toegekend; de rollen zijn omgekeerd; en tusschen bekwaam en onbekwaam werklieden wordt, wat de loonsbepaling betreft, geen verschil gemaakt. Dit is onhoudbaar. De maatregel werkt dan ook naar spr.'s inlichtingen niet gunstig en is nadelig voor de werklieden, die nu eerder gedaan krijgen bij gebrek aan werk. De werkloosheid wordt er door bevorderd.

De adressen van de aannemers-sociëteit De Eendracht te Amsterdam en van B. en W. de hoofdstad zijn voor Spr. nog geen grond om de motie aan te nemen. Hij houdt vast aan de gezonde beginselen van Staatshuishoudkunde, volgens De Bruijn Kops, waarin loon zich regelt naar vraag en aanbod.

Aan het slot der zitting van gisteren vroeg een verkreeg de heer Staalmans verlof, om op een nader te bepalen dag tot den Min. van Oorlog eenige vragen te richten over de wijze van bestraffing van een koporaal te Naarden.

Door de Antirevolutionaire kiesvereniging *Rijbel, Nederland en Oranje*, te Scheveningen, werd de volgende motie aangenomen:

»De Antirevolutionaire kiesvereniging *Rijbel, Nederland en Oranje*, te Scheveningen,

dankbaar erkennende wat God de Heere, tot uitbreiding van zijn Koninkrijk in den leider en de voorgangers van de Antirevolutionaire partij aan het Nederlandsche volk geschenken heeft,

sprekt haar diep leedwezen uit, dat het verspil van inzicht, gerezen tusschen de broeders Kuyper en De Savornin Lohman omtrent de wetten van het aardse koninkrijk, oorzaak van scheiding en scheuring is geworden in de Antirevolutionaire partij, die met hen, in gehoorzaamheid aan Jezus Christus, vóór alle dingen het Koninkrijk Gods zoekt.

Daarom voegt zij hieraan de bede toe, dat het God moge behagen deze mannen wederom tot elkander te brengen, om hen, geleid door den Heiligen Geest, wederzijds te bewegen tot vernieuwd onderzoek naar de waarheid van elkaanders overtuiging, opdat hun verschil van inzicht niet langer eene oorzaak blijve van twist en verwarring, maar aldus geheiligd, een bron moge worden van vrede en orde, tot verheerlijking van Gods Naam en tot zegen van het Vaderland.

Tevens drukt de kiesvereniging den wensch uit, dat van uit alle Antirevolutionaire kiesverenigingen van Nederland gelijke drang tot hereeniging uitgeoefend worde op de broeders Kuyper en De Savornin Lohman.

Een feestdag te midden van zware beproeving.

Onder dit opschrift bevat de Roeper het volgende:

Eene eigenaardige advertentie bevatte de *de Standaard* van Donderdag jl.:

»Op 1 Maart a. s. hopen onze geliefde ouders

J. W. DOCTER en NEELTJE SCHUT,

hun Gouden Huwelijksfeest te vieren.

Hoewel ze aan den avond van hun leven, sedert Mei 1893 op het Feythenhof om den Naam en de zaak des Heeren vervolgd worden, mogen zij zich toch met ons verblijden in de gunst des Heeren.

Uit aller naam, G. DOCTER.

Elburg, 26 Febr. Hieruit zien wij dus, dat de vervolging, waarvan hier gesproken wordt, en waarvan reeds vroeger de bladen melding maakten, nog voortduurt.

Voor onze lezers, die hiermede onbekend zijn, of wien het ontgaat is, zij het volgende in herinnering gebracht.

Elburg is in 't bezit van eene stichting, het Feythenhof geheten, aldus genoemd naar *Wrouce Feyth*, die in 't laatst der vorige eeuw aldaar overleden, het benodigde kapitaal voor bouw, onderhoud etc. geschenken heeft. Het doel der stichting was: huisvesting en levensonderhoud te verlenen aan bejaarde lieden. Bij testament werden als provisors aangewezen de beide predikanten van Elburg, en die van enkele omliggende dorpen. Terecht of ten onrechte zijn dit thans de *Hervormde* predikanten dier gemeenten.

Gelijk het testament uitwees werden tot voor korten tijd daarin alle oude lieden opgenomen, die Gereformeerd waren. Zoo stond ook het echtpaar bovengenoemd in die Stichting een plaats. Beiden waren leden van de Geref. Gem. A. te Elburg, en op den Sabbat kwamen zij ook geregeld met die Gemeente in het huis des Heeren saam.

Sedert Mei 1893' vooral door toedoen van Ds. G. van Dorsen Herv. pred. te Elburg, kwam daarin verandering.

Allen, die in het Gesticht waren opgenomen, moesten onvoorwaardelijk des Zondags naar de *Herv. Kerk*. Verboden werd, bij de Geref. vormden ter kerke te gaan, op verbeurte van alle eten en drinken.

Deze oude lieden, trouw aan hun beginsel, hebben zich door die bedreiging niet laten weerhouden, om op den Sabbat samen te komen met de uitgeleide Gemeente des Heeren.

Van stonden aan is de straf ingetreden. Van Mei 1893 tot op dezen dag toe worden alle levensbehoeften hun onthouden, en moeten de familieleden en vrienden hulp bieden, opdat zij niet van honger sterven. En dat in zulk een *rijke* Stichting als het Feythenhof.

Dat gebeurt op last van een college van provisors, waarin mannen zitten als de reeds genoemde Ds. van Dorsen, Ds. Vonk te Oldebroek en anderen.

Is zulk een behandeling niet door en door hardvochtig, ja onrechtvaardig?

Niet om wangedrag, neen, alleen om trouw aan hun beginsel geschiedt dit. 't Is dus eene geloofscervolving.

Is het niet vreemd, dat deze oudjes vroeger nimmer zijn bemoeilijkt, maar zoo plotseling, zonder dat daar eenige uitwendige oorzaak voor was, van het noodige werden beroofd?

De Heere is hun nabij geweest en heeft het hun aan Zijn gunst niet doen ontbreken. Zijn goedertierenheid zullen zij ook wel hebben ervaren op den gedenktag van hun gouden huwelijksfeest. 't Is onze bede, dat God hen verder nabij moge zijn en hun alles schenken wat zij behoeven.

Maar wordt het niet meer dan tijd, dat aan dit schreeuwend onrecht een einde kome, op de eene of andere manier, hetzij door het inroepen van de macht der wet of anderszins?

Meenen de genoemde predikanten dan waarlijk Gode een dienst te doen door een paar oude vrome menschen zoo te vervolgen?

Zij willen toch dienaren heeten van onzen Heere Jezus Christus. Wat zou Hij van al deze dingen zeggen? Zou Hij hunne handelingen goedkeuren?

Zouden zij, in de binnenkamer voor Gods aangezicht neergeslagen, Zijnen zegen daarover durven afbidden?

God geve, dat spoedig eene verandering ten goede moge komen!

Hij schenke aan br. Docter en zijn vrouw genade om op den ingeslagen weg voort te gaan, en pal te staan voor de eere Zijns Naams. Te Zijner tijd zal Hij uitkomen geven.

Toch sta hier een woord van protest tegen zulke onchristelijke daden, die geschieden onder christelijke vlag.

Ph. J.

De Redactie van de Roeper teekent hierbij aan:

Inderdaad, zulk een vervolging van gereformeerde christenen door mannen, die immers niet onder de tegenstanders van den »gereformeerden godsdienst« willen gerekend worden, is ongehoord! En de Stichting heeft immers de verzorging van hulpbehoevende gereformeerde belijders ten doel.

Misschien zijn er onder onze lezers, die gaarne dit echtpaar op zijn gouden feest, hun deelnemende belangstelling willen toonen, door eene gave ter ondersteuning. Gaarne zullen we die ontvangen en bezorgen. De Heere troostte, sterke en verkwikke hunne harten door Zijne zalige nabijheid!

Dankbetuiging van generaal Vetter.

Op het indertijd hem uit Nederland toegezonden telegram van gelukwensching heeft generaal Vetter, onder dagteekening van 30 Januari, het volgende antwoord gezonden:

Toen mij, onmiddellijk nadat de tijding der verovering van Tjakra-Negara in het Vaderland was bekend geworden, het telegram bereikte, waarin mij en mijnen dapperen hulde werd gebracht door u en vele anderen, die zich bij u hadden aangesloten, ontving ik omstreks denzelfden tijd, uit alle oorden des vaderlands, zoowel als uit deze kolonie en uit vele steden in het buitenland, waar Nederlanders zijn gevestigd, zulk een groot aantal gelukwenschen met de behaalde overwinningen, dat het mij onmogelijk was op al die uitingen van sympathie en geestdrift te antwoorden.

In die dagen toch namen nog zoo vele ernstige plichten mij zoo geheel in beslag, dat ik mijne erkentelijkheid niet anders wist kenbaar te maken dan door het plaatsen eener openlijke dankbetuiging in eenige der voornaamste organen der dagbladen.

Thans echter, nu mij, in aansluiting met evenbedoeld telegram, de keurig gecalculeerde lijst bereikt, waarin ik de namen aantref van hen, die zich met u hebben verenigd om hun gevoel van vaderlandsliefde te toonen door de warme belangstelling in het door het Nederlandsch-Indische leger, onder mijne bevelen, op Lombok behaalde succes, acht ik het mij tot een aangename plicht, u allen daarvoor mijnen warmen dank te betuigen, mede namens hen, officieren en minderen, die vermoedenissen, onlende en gevaren met mij deelden, en die mij, door hunne plichtsbetrachting, hunne dapperheid en hunnen opgewekten geest, in staat hebben gesteld den Lombok-rijg tot een — ik mag het gerust zeggen — schitterend einde te brengen.

Aanvaard, mijne heeren, met uwe mede-ondertekenaren, de verzekering mijner diepgevoelde erkentelijkheid en weest overtuigd, dat de door u aan leger en vloot in mij gebrachte hulde mij steeds in aangename herinnering zal blijven.

LOMBOK.

Wij lezen in de *Java Bode* van 5 Februari: De Rus Malignan onderging gisteren weder een lang verhoor, dat zes uur duurde, bij den officier van justitie. Hij moet omtrent Goesti d'Jilantik belangrijke mededeelingen gedaan hebben. Eerst tegen den avond werd hij in 's lands gevangenis opgenomen. Bij visitatie aan den lijve werd bijna vijf duizend gulden aan goud- en zilvergeld bij hem gevonden. Heden is hij doodziek naar het hospitaal vervoerd.

Nederlandsch Landbouw-Comité.

In de vergaderzaal van de Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft gistermiddag een vergadering plaats gehad van het Nederlandsch Landbouw-Comité, onder voorzitterschap van den heer H. Bultman.

De voorzitter deelde mede, dat deze vergadering een weinig vroeger is uitgeschreven dan gebruikelijk is, ten gevolge van de volgende omstandigheid: Het was namelijk aan het bestuur van het Landbouw-comité ter oore gekomen dat er plan bestond tot een samenkomst van afgevaardigden van verschillende mogendheden, ten einde te bespreken de wenschelijkheid van invoering van het bimetalisme. Het bestuur werd kort daarop gepolst of het geneigd zou zijn deze conferentie bijeen te roepen. Hiertegen geen bezwaar zijnde, heeft het bestuur zich in betrekking gesteld met de Regeering, welke daartegen ook geen bezwaar had, doch zich op een neutraal standpunt wilde handhaven.

Voorstellen werden toen door het bestuur ontworpen, om deze zaak ter hand te nemen en maatregelen vast te stellen om die conferentie bijeen te roepen en een program van uitvoering te maken. Sedert echter is er verandering gekomen, doordien de questie van het bimetalisme in den Rijksdag in Duitschland, verder in de Parlementen in Frankrijk, in Amerika en in Engeland een onderwerp van debat heeft uitgemaakt. Het bestuur meende toen niet op de beslissing van de Parlementen te mogen voortuitloopen en de zaak voorloopig te moeten laten rusten. Daar de vergadering van heden toen reeds was uitgeschreven, heeft men haar niet willen verdagen.

Aan de orde is daarna het rapport van de commissie voor »Heideontginning en Grondverbetering als middel tot verbetering der sociale toestanden«.

De conclusie van het zeer uitvoerig rapport, dat de commissie over deze zaak heeft uitgebracht luidt aldus:

1. Alle koloniatie en dorpsplannen te verwezenlijken, hetzij door werklozen uit de steden, hetzij door boeren of door arbeiders, met het doel om heide-ontginning te bevorderen, moeten vooral in tijden van landbouwcrisis als vrij tegenwoordig beleven, besluit worden ontraden.

2. De wenschelijkheid worde uitgesproken van het tot stand komen van provinciale verenigingen in den geest als de vereniging: »Door arbeid tot verbetering« in Friesland, waarbij de bestaande Verenigingen, met eenigzins analoog doel werkend, zich kunnen aansluiten. De hoofdbesturen, in de verschillende provincien werkzaam, houden voeling met elkander.

3. Bij de Regeering worde aangedrongen, bovenstaande pogingen te ondersteunen, door het ter beschikking stellen van technische en financiële hulp, bv. door het aanstellen van cultuuringeniërs en door het oprichten van banken voor Grondverbeteringscrediet (Cultuur-rente Banken).

4. Vanwege de Regeering worde een onderzoek ingesteld naar den aard van de heidegronden bij ons te lande, teneinde daardoor de gegevens te verzamelen voor een wet op het ontginnen, waarbij in de eerste plaats aan Gemeentebesturen het verkrijgen van boschbeitz gemakkelijk zal worden gemaakt.

Tevens streve de Regeering er naar eigen Domeinboscchen tot stand te brengen, middelwielwilde de Nederlandsche Heideemaatschappij van Regeeringswege zooveel mogelijk gesteund.

De eerste en tweede conclusiën werden goedgekeurd.

Ten einde aan de derde conclusie meer concreten vorm te geven, werd door den heer Sikkens voorgesteld de redactie daarvan te wijzigden en haar aldus te doen luiden: »Het is wenschelijk dat, om tot verwezenlijking dier pogingen te komen, van Regeeringswege technische en financiële hulp worde verleend, bijvoorbeeld door het aanstellen van cultuuringeniërs en het oprichten van banken voor grondverbetering enz.

De commissie wordt uitgenoodigd deze denkbeelden uit te werken, zoodat het Landbouw-comité in staat wordt gesteld, uitgewerkte voorstellen aan de Regeering te richten. De heer De Marez Oyens ondersteunde deze wijziging, die daarna ook door de commissie werd overgenomen.

In de vierde conclusie wordt op voorstel van het bestuur wijziging gebrach in den aanhef in dien zin, dat niet vanwege de Regeering een onderzoek worde ingesteld naar den aard van de heidegronden bij ons te lande, maar dat dit onderzoek zal uitgaan van het Landbouw-comité. Na enige bespreking werd besloten dit punt aan te houden en de vierde conclusie te doen vervallen.

Nadat nog eenige ingekomen stukken waren behandeld, werd de vergadering verdaagd tot hedenmorgen 10 uur.

De vergadering van afgevaardigden van anti-revolutionaire kiesverenigingen op Overflakke en Goedereede, te Middelbarnis bijeengekomen, betuigde heden per telegraaf aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal hare onverdeelde instemming met de motie-Dobbelman.

Staats-Courant.

De Opper-Ceremoniemeester maakt bekend, dat het Hof, ingevolge de bevelen van Hare Majesteit de Koningin-Regentes, op heden, den 6den Maart, den lichten rouw heeft aangegenomen, voor den tijd van acht dagen, wegens het overlijden van Zijne Keizerlijke Hoogheid Prins Alexis Michailovitch, Grootvorst van Rusland.

— Met ingang van 16 Maart 1895 is benoemd tot Rijkslandbouwleeraar J. Elema, te Middelstum.

Kerknieuws, enz.

GBREF. KERKEN. *Drietal*: Te Wollega (al-fabetisch) Van Haeringen, te Gendern; De Jonge, te [De Lier, en] Van d. Veen, te Boleward.

Beroepen: Te IJlst, A. van Dijken, te eiland Marken.

Bedankt: Voor Breukelen, door H. Teerink, te Werkendam B.

NED. HERV. KERK. *Beroepen*: Te Middelburg, G. E. Melen, te Kloetinge (cl. Goes). — Te Langweer c. a. (Fr.), L. Ingelse, te Wilhelminadorp (cl. Goes). — Te Utrecht, E. C. Gravemeijer, te Gorinchem. — Te Blaauwkapel en te Hemmen, F. W. C. L. Schulte, cand. te Driebergen. — Te Zuidwolde (Dr.), en te Waperveen (toez.), R. Vorenkamp, cand. te Kantens (Gr.).

Bedankt: Voor Wijk (N.-B.), door E. J. Hommet, te Staphorst. — Voor Roden c. a., door J. Keiser J.G.z., te Dwingeloo.

EVANG. LUTH. GEM. *Beroepen*: Te Culemborg, P. Groote, te Utrecht.

Kerkeraden wordt belfdelijk verzocht, onze Redactie bericht te willen zenden van alles, wat op het Beroep van Dienaren des Woords betrekking heeft.

Schoolnieuws.

Tot onderwijzer aan de school met den Bijbel te Dordrecht is benoemd de heer J. J. A. van Helden, te Leiden.

Benoemd aan de Groen van Prinsterer school te Haarlem mej. F. de Roer, thans onderwijzeres aan eene Chr. school te Amsterdam.

Aan de Bijzondere School te Heemstede is tot onderwijzeres benoemd Mej. S. A. Visser van Koudekerke (Zeeland), die primo Mei in functie hoopt te treden.

Bevorderd te Leiden tot Doctor in de Rechtswetenschap met proefschrift: »Het recht tot ontbinding«, de heer E. J. Philips, geboren te Zalt-Bommel; — tot idem met proefschrift: »Iets over de Volkenrechtelijke Interventie«, de heer J. P. van Limburg Stirum, geboren te Zwolle.

Staten-Generaal.

ZITTING VAN HEDEN.

Per Telegraaf.

TWEDE KAMER.

De beraadslagingen werden heden voortgezet over de motie-Gerritsen betreffende loon

[illegible]

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, vooreheen J. J. AARD & ZONN.